01/12/2024

Εθιμολογικά Δεκεμβρίου – Του Μανώλη Γ. Βαρβούνη

/ Γνώμες

Ο μήνας Δεκέμβριος, δέκατος κατά το ρωμαϊκό ημερολόγιο μήνας του χρόνου, – πέρα από τις εορτές του Δωδεκαημέρου, των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων, περιλαμβάνει και άλλες μικρότερες μεν, αλλά σπουδαιότατες για την εθιμική ζωή μας εορτές. «Νικολοβάρβαρα» χαρακτηρίζει ο λαός μας το διάστημα από 4 έως 6 Δεκεμβρίου, οπότε και οι εορτές της αγίας Βαρβάρας, της προστάτιδος των παιδιών από λοιμώδεις νόσους, του αγίου Σάββα και του αγίου Νικολάου, του προστάτη των ναυτικών. Πέρα από τις πολλές ονομαστικές εορτές πολλά είναι τα πανηγύρια που τελούνται τότε.

- Μανώλης Γ. Βαρβούνης, Καθηγητής Λαογραφίας στο Τμήμα Ιστορίας & Εθνολογίας Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης

Ο λαός πιστεύει ότι κατά τις ημέρες αυτές αυξάνεται υπερβολικά το κρύο, η τελευταία καμπή του κρύου χειμώνα πριν το επερχόμενο χειμερινό ηλιοστάσιο, που οριοθετεί την έναρξη του μεγαλώματος της μέρας, άρα και τη σταδιακή – διστακτική στην αρχή – επέλευση της καρποφόρας άνοιξης. Ειδικά δε η εορτή του αγίου Νικολάου, με τις πολλές αγιολογικές παραδόσεις που τη συνοδεύουν κατά τόπους, αποτελεί και μετεωρολογικό και κλιματολογικό ορόσημο για την αγροτική και ναυτική ζωή του λαού μας.

Η εορτή της αγίας Άννας (9 Δεκεμβρίου) αποτελεί ευκαιρία για οικογενειακές συγκεντρώσεις, ενώ η εορτή του αγίου Σπυρίδωνα (12 Δεκεμβρίου), προστάτη των χρυσοχόων, των αγγειοπλαστών και των υποδηματοποιών, αλλά και των ναυτικών του Ιονίου και της Αδριατικής, λόγω της εναπόθεσης του άφθαρτου λειψάνου του στην Κέρκυρα, δίνει αφορμή και για ιαματικές παρεμβάσεις όσων πάσχουν από ασθένειες της ακοής. Στις 13 Δεκεμβρίου εορτάζει η αγία Λουκία, προστάτρια των ματιών, αλλά και ο άγιος Ευστράτιος, με πολλές ονομαστικές εορτές.

Τον άγιο Ελευθέριο (15 Δεκεμβρίου), λόγω της παρετυμολογικής ερμηνείας του ονόματος του, τιμούν ιδιαίτερα οι έγκυες γυναίκες, που περιμένουν με τη γέννα να «λεφτερωθούν», κάποτε με έθιμα που εντάσσονται στην κατηγορία της ευτοκικής ομοιοπαθητικής μαγείας. Τον άγιο Μόδεστο (16 Δεκεμβρίου) τιμούν ως προστάτη των ζώων τους οι κτηνοτρόφοι, ραντίζοντας με τον αγιασμό της εορτής του τη γη και ταΐζοντας με τα εορταστικά κόλλυβα του τα ζώα, ώστε να στερεωθούν και να ευδοκιμήσουν. Γεωργοί και κτηνοτρόφοι, που τον θεωρούν συνάδελφο τους – παρά το ότι στην πραγματικότητα ήταν επίσκοπος και Πατριάρχης Ιεροσολύμων – τηρούν αυστηρή αργία κατά την εορτή του.

Τον θαυματουργό άγιο Διονύσιο της Ζακύνθου (17 Δεκεμβρίου) τιμούν ιδιαιτέρως οι κάτοικοι του νησιού αυτού, όπου βρίσκεται το άφθαρτο σκήνωμα του, αλλά και όλων των Επτανήσων. Στις 20 Δεκεμβρίου, οπότε εορτάζει ο άγιος Ιγνάτιος ο Θεοφόρος, παρετυμολογικά οι άνθρωποι «αγναντεύουν» τα Χριστούγεννα – που έρχονται, αλλά και το αισθητό μεγάλωμα της μέρας. Την αγία Αναστασία την Φαρμακολύτρια (22 Δεκεμβρίου) τιμούν ως θεραπεύτρια και ιαματική, στα μικρασιατικά μάλιστα πανηγύρια της πήγαιναν να προσευχηθούν και πολλοί μουσουλμάνοι, που ζητούσαν την θαυματουργική επέμβασή της.

Στις 23 Δεκεμβρίου εορτάζουν οι Άγιοι Δέκα της Κρήτης, οι οποίοι τιμώνται και στα Επτάνησα, λόγω της κρητικής παρουσίας εκεί. Η εορτή της αγίας Ευγενίας

(24 Δεκεμβρίου), νηστήσιμη λόγω της παραμονής της Δεσποτικής Εορτής των Χριστουγέννων, δίνει ευκαιρία για οικογενειακές εόρτιες συνά-ξεις. Αλλά και μετά τα Χριστούγεννα η εορτή του αγίου Στεφάνου (27 Δεκεμ-βρίου), προστάτη των νιόπαντρων ζευ-γαριών που πρόσφατα «στεφανώθη-καν», τιμάται με προσκόμιση από αυ-τούς στεφάνων και στεφανιών στους εορτάζοντες ναούς και τις πανηγυριζού-σες μονές.

Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι ο Δεκέμ-βριος εντάσσεται, στο μεγαλύτερο μέ-ρος του, στη «Σαρακοστή των Χριστου-γέννων», την περίοδο νηστείας που αρχίζει από τις 15 Νοεμβρίου και διαρ-κεί ως την παραμονή της εορτής των Χριστουγέννων. Την πρώτη εβδομάδα, και μετά την εορτή του αγίου Διονυσίου (17 Δεκεμβρίου), κατ' άλλους δε του αγίου Σπυρίδωνος (12 Δεκεμβρίου), η νηστεία είναι αυστηρή, ενώ μετά την εορτή των Εισοδίων της Θεοτόκου (21 Νοεμβρίου) και ως το προαναφερθέν χρονικό όριο επιτρέπεται η κατανάλωση ψαριού, πλην Τετάρτης και Παρα-σκευής, και ιδίως κατά τις μέρες εορτών σπουδαίων αγίων. Η παραμονή των Χριστουγέννων πάλι, η τελευταία ημέρα της νηστείας, είναι νηστεία και από λά-δι, λόγω της μεγάλης δεσποτικής εορτής των Χριστουγέννων, εκτός και αν συ-μπέσει ημέρες Σάββατο ή Κυριακή, οπότε επιτρέπεται η κατανάλωση οίνου και ελαίου.

Η παραμονή της έναρξης της νηστείας, η εορτή του αγίου Φιλίππου (14 Νοεμ-βρίου) θεωρείται αποκριά για τον λαό μας, καθώς λόγω της επερχόμενης νη-στείας υπάρχει τότε εθιμικά καθιερωμέ-νη κατανάλωση κρέατος σε όλα σχεδόν τα ελληνικά νοικοκυριά. Από λατρευτι-κή άποψη τελείται κατά τη Σαρακοστή αυτή «σαρανταλείτουργο» ή «σαραντά-ρι» στους ναούς, δηλαδή κάθε μέρα και θεία λειτουργία, με καθημερινή μνημό-νευση των ψυχών των νεκρών κάθε οικο-γένειας,

μετά από ειδική συμφωνία με τον ιερέα, σχετικά με την αμοιβή του αλλά και με την προσκόμιση των ειδών που χρειάζονται για τη λειτουργία, όπως πρόσφορων, νάματος κ.λπ.

Γενικά, ο Δεκέμβριος είναι μήνας εορ-ταστικός, λόγω και του ότι οι γεωργικές, κτηνοτροφικές και ναυτικές εργασίες είχαν κατά κανόνα διακοπεί από τίς αντίξοες καιρικές συνθήκες, και λαϊκοί άνθρωποι φρόντιζαν να περνούν βίο εορταστικό, ανανεωτικό των οικογενει-ακών και των κοινοτικών δεσμών, και παρηγορητικό για την επερχόμενη σκλη-ρή εργασιακή πραγματικότητα της άνοιξης και του καλοκαιριού. Με τις κυ-ριότερες γεωργικές ασχολίες, όπως η σπορά και η ελαιοσυγκομιδή, να έχουν τελειώσει, οι άνθρωποι εόρταζαν τους αγίους τους, αναθέτοντας τους την προστασία των κυριότερων βιολογικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων τους, και προετοιμάζονταν για το Δωδεκαήμερο, γεγονός που δίνει στον Δεκέμβριο εντελώς ιδιαίτερη θέση μέσα στον παραδοσιακό ετήσιο εορτολογικό κύκλο του λαού μας.

Βιβλιογραφία

Δ. Σ. Λοτκατοσ, Συμπληρωματικά του χειμώνα και της άνοιξης, Αθήνα 1985.
Ηλ. Τσιτσελησ, Κεφαλληνιακά Σύμμεικτα 1 , Αθήναι 1904, σ. 558-560.
Στ. Δ. Ημελλοσ, «Δημώδεις παραδόσεις εκ Νάξου», Έπετηρίς Λαογραφικού λρχείουιι-12 (1958-1959), σ. 216-220.
Γ. Α. Μέγας, Ελληνικαί εορταί και έθιμα λαϊκής λατρείας Αθήνα 1957, σ. 33-40.
Μ. Γ. Βαρβουνησ, Λαϊκή λατρεία και θρησκευτική συμπεριφορά των κατοίκων της Σάμου, Αθήνα 1992.
Μ. Γ. Βαρβουνησ, Λαϊκές θρησκευτικές τελετουργίες στην Ανατολική και τη Βόρεια Θράκη, Αθήνα 2010.
Γ. Ν. Αικατερινιδησ, Νεοελληνικές αιματηρές θυσίες. Λειτουργία – μορφολογία – τυπολογία, Αθήνα 1979.
ΕΥΦΡ. Καρποδινη-Δημητριαδη, Η θρησκευτική συμπεριφορά των κατοίκων της Κέας. Συμβολή στη μελέτη του κυκλαδικού χώρου, Αθήνα 1988.
Παν. Νικήτας, Το λεσβιακό μηνολόγιο, Μυτιλήνη 1953, σ. 151.
Mar. Paraskevopoulou, Recherches sur les fêtes religieousespopulaires de Chypre, Nicosie 1978, σ.115-116.
Χρ. Τραγελλησ, Τα λαογραφικά της Καλλονής, Μυτιλήνη 1982.
Στ. Δ. Ημελλοσ, «Ο άγιος Μόδεστος εν Νάξω», Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών 4 (1964), σ. 377-379.
Τίτος Συλλιγαρδακησ, Μητροπολίτης Ρεθύμνης, Κρήτες άγιοι, Ρέθυμνον 1983, σ. 205-210.
Εφημέριος, έτος 64, τεύχος 11, σσ. 29-31.

Πηγή: pemptousia.gr